

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВОЄННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ

У статті репрезентована розроблена автором у ході дисертаційного дослідження методика освоєння національних мистецьких традицій (НМТ) майбутніми вчителями музики і хореографії. Спираючись на теоретичну модель процесу освоєння НМТ, автор наголошує на необхідності залучення полікультурного, художньо-інтегративного, герменевтичного та діяльнісного підходів до здійснення освітнього процесу. Визначено, що практична реалізація цих підходів передбачає звернення до принципів розвивального, індивідуально-диференційованого, інтерактивного навчання, педагогіки співпраці. Запропонована двомірна типологія методів і форм роботи за критеріями цілеспрямування та домінувальної логіки рішення педагогічних завдань. Установлено, що до оволодіння знаннями з НМТ ведуть методи ознайомлення з аутентичним та інтерпретованим традиційним мистецтвом, методи семіотичного аналізу та експерименту з колективним сприйняттям.

Ключові слова: національна мистецька традиція, педагогічні підходи, принципи та методи навчання, методичні стратегії, учитель музики і хореографії.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань сучасної педагогіки мистецтва є освоєння новими поколіннями мистецьких традицій рідної культури та прилучення їх до художньої культури інших народів світу. Актуальність такого завдання обумовлюється багатьма чинниками. Першим чинником є збереження національного фольклору й інших форм традиційного національного мистецтва, що нерозривно пов'язані з культурою кожного народу, його ментальністю, самосвідомістю, духовним життям. Місія збереження національних мистецьких традицій стає все більш значущою і важкою в сучасних умовах швидкої глобалізації, ознакою якої є експансія масової культури. Другий чинник актуальності поставленого завдання – висока виховна й дидактична цінність національних мистецьких традицій. Сприйняття, осмислення та відтворення зразків фольклору й інших видів традиційного мистецтва (як релігійного, так і світського) є ефективним засобом розвитку естетичного смаку, етичних цінностей, емоційної культури, сенсорних та інтелектуальних здібностей молодих людей.

Аналіз актуальних досліджень. Світова педагогічна думка завжди високо цінила роль національних мистецьких традицій у справі освіти. Така оцінка виражена в творах філософів і засновників педагогічної науки (Кун Цзы, Лао Цзы, Платон, Аристотель, Я. Коменський, А. Дістервег, Й. Песталоцці, М. Костомаров, К. Ушинський, В. Вернадський, М. Грушевський, В. Сухомлинський та ін.). Традиційне мистецтво

європейських народів знайшло важливе місце в системах музичної та хореографічної освіти (Б. Барток, Э. Бальчитіс, Е. Башич, К. Василенко, В. Верховинець, Н. Ветлугіна, В. Джуляну, Д. Кабалевський, В. Ковалів, З. Кодай, М. Лисенко, Ф. Лисек, К. Орф, Б. Тричков, Т. Шпикалова, Б. Яворський).

Успішність вирішення завдань збереження, розвитку й використання в освітньому процесі дидактично-виховного потенціалу традиційного мистецтва залежить найбільшою мірою від компетентності вчителів. Отже, освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями мистецтва в процесі їх фахової підготовки у вишах є актуальною практичною і методичною проблемою, що вже знайшла певне відбиття в педагогічних дослідженнях. Дослідники проблем мистецької освіти, у тому числі питань фахової підготовки вчителів музики і хореографії в педагогічних вишах (Ю. Афанасьєв, А. Максименко, Г. Ніколаї, О. Олексюк, Г. Падалка, Т. Разуменко, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Таранцева, О. Чепалов, Д. Шариков та ін.) визнають і підкреслюють у своїх працях естетичну та етичну привабливість традиційного мистецтва, його велику ідейно-виховну впливовість на світогляд, художнє мислення, національну самосвідомість учнів і студентів. Водночас, учені наголошують на необхідності оснащення навчального процесу новими методами викладання національних художніх традицій, що опираються на сучасні наукові знання в галузях психології, культурології, етнографії, мистецтвознавства, на нові педагогічні концепції.

Аналізу сутності окресленої проблеми, розробкам методів оптимізації процесу викладання національних художніх традицій у школі і методів підготовки вчителів музики і хореографії в педагогічних закладах вищої освіти присвячені роботи Л. Андрощук, Т. Благової, Ю. Богачової, Т. Горностай, Л. Савчин, В. Котова, О. Кузик, А. Максименко, О. Мартиненко, К. Островської, И. Радченко, Т. Разуменко, Д. Сарвілова, Чень Цзин та ін. Проблема освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії розглядається сьогодні в таких аспектах: набуття студентами педагогічних вишів «етнокультурної компетентності» (Лу Лу, 2014; Л. Соляр, 2018) та комплексу фахових умінь (Сюй Цзяюй, 2017; О. Таранцева, 2003); формування властивостей менталітету вчителя (К. Островська, 2011); виховання етнічної самосвідомості майбутнього вчителя та його вихованців (А. Гафт, 2011); формування педагогічної майстерності (Т. Благова, 2009) і творчого потенціалу вчителя мистецтва (С. Куценко, 2015).

Попри досить широкий педагогічний контекст розгляду проблеми, рівень її теоретичної розробки поки залишається недостатньо високим. Зокрема, мало вивчено й недостатньо ясно визначено з психолого-педагогічної точки зору: що являє собою володіння вчителем мистецтва

національною художньою традицією; яка структура цієї особистісного якості фахівця; які критерії її оцінки. Нарешті, поки що не можна визнати вирішеними завдання знаходження й практичного використання методів та педагогічних умов, спрямованих на освоєння національних художніх традицій майбутніми вчителями музики і хореографії.

Метою статті є репрезентація методів освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії в процесі фахової підготовки.

Методи дослідження: Системний підхід до феномену національні мистецькі традиції (далі – НМТ); метод понятійного моделювання, який використовується в теоретичному дослідженні феномену освоєння НМТ; типологічний аналіз педагогічних принципів, методів і форм підготовки майбутніх учителів музики і хореографії.

Виклад основного матеріалу. Національна мистецька традиція розуміється як стабільна якість (своєрідний інваріант) художньої свідомості і творчої практики конкретного народу, що проявляє себе в усіх видах та жанрах художньої творчості. Філогенетичною основою даного інваріанту є корпус міфів і обрядів, у якому втілено психологічний характер, образ світу і духовні інтенції певного етносу (на вищому рівні розвитку – певної нації).

Національні музична і хореографічна традиції, що знаходяться у фокусі даного дослідження, розглядаються як поетичні системи. До структури **поетичної системи** входять: 1) тезаурус художніх образів; 2) система художньої мови, що репрезентована відповідною лексикою і граматику; 3) система риторики, тобто комплекс нормативних композиційних структур, технік композиції; 4) система жанрів і стилів художньої практики. Таке уявлення про національну мистецьку традицію визначає зміст і спрямованість методів підготовки майбутніх учителів музики та хореографії.

З іншого боку, в основу розробленої методики покладено уявлення про сутність процесу й результату освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики і хореографії. З психолого-педагогічного погляду цей феномен репрезентує комплекс особистісних властивостей майбутнього вчителя, до якого входять: а) емпіричні та теоретичні знання з НМТ; б) репродуктивні й художньо-творчі вміння, що відповідають поетиці НМТ; в) інтерес і свідоме ціннісне ставлення до НМТ. Отже, завданням підготовки вчителів музичного і хореографічного мистецтва є формування комплексу знань, умінь та мотиваційно-ціннісних властивостей, націлених на освоєння НМТ.

Дана дослідницька інтенція й охарактеризоване розуміння феномену освоєння національних мистецьких традицій обумовили вибір педагогічних підходів та принципів. Головними підходами до розробки методики стали: полікультурний, художньо-інтегративний, герменевтичний і діяльнісний підходи. *Полікультурний підхід* є цілком

природним для сучасної мистецької освіти, оскільки він націлений на виховання людини, що толерантно, шанобливо, з розумінням і визнанням цінності ставиться до художньої культури не тільки своєї рідної нації, але й будь-якого народу світу. Провідним педагогічним принципом, що конкретизує полікультурний підхід у контексті розробленої методики, є *принцип діалогу* між рідною для майбутнього вчителя культурою й культурами інших народів світу. Наслідками прийняття полікультурного підходу є застосування методів та понять культурологічного аналізу художніх явищ, коли будь-який артефакт, жанр або стиль національного традиційного мистецтва розглядається в контексті властивостей національної культури, тобто світогляду, міфології, обрядів, звичаїв, усної та писемної літератури, художньо-творчої практики.

Художньо-інтегративний (або *поліхудожній*) підхід передбачає прилучення студентів до видового й жанрово-стильового різноманіття національних мистецьких традицій. Він утілюється в методах формування: а) психологічних установок синестетичного сприйняття художніх творів; б) уміння свідомого «багатоканального» контролю репродуктивних чи імпровізаційно-творчих дій; в) уміння створювати синтетичний (зокрема музично-хореографічний) твір мистецтва в жанрі та стилі певної НМТ.

Герменевтичний підхід обумовлюється необхідністю пояснення студентам смислу творів традиційного національного мистецтва. Звичайно така необхідність виникає внаслідок історичної, соціальної чи етнічної «відстані» між сучасними молодими людьми та творцями НМТ. Педагогічна герменевтика опирається на теоретичні положення семіотики, лінгвістики та психології мистецтва. Згідно з вимогами герменевтичного підходу, освоєння НМТ майбутніми освітянами передбачає оволодіння тезаурусами художніх знаків і закономірностями їх системного використання в художньо-мовленнєвому процесі (Шип, 2004).

Діяльнісний підхід орієнтує процес освоєння НМТ на використання всіх доступних в освітньому процесі сфер і форм діяльності учнівської молоді, на варіювання прийомів засвоєння знань (сприйняття, осмислення, закріплення, використання) і «...способів оперування знаннями (переформулювання, розподіл на смислові блоки, виділення головного, упорядкування переліку ключових слів, підготовка тез, постановка запитань і пошук відповідей на них тощо)» (Рудницька, 2005, с. 93).

Із зазначеними підходами корелюють педагогічні принципи, що обумовлюють пошук методики освоєння НМТ майбутніми вчителями музики і хореографії, як-от: принципи індивідуально-диференційованого навчання, розвивального навчання, педагогіки співпраці, фахової мотивації тощо. Обговорені підходи і принципи (їх обґрунтуванню присвячена наша окрема публікація (Чжан Юй, 2019) реалізуються в методах і педагогічних умовах навчально-виховної роботи з майбутніми вчителями музичного та

хореографічного мистецтва, які згруповані за їх спрямуванням. Згідно з прийнятою моделлю процесу освоєння НМТ, виділено три групи методів.

Методи, що входять до першої групи, спрямовані на оволодіння *знаннями* щодо НМТ. Основу даної групи складають такі методи:

1.1. Демонстрація творів національної традиції в аутентичному вигляді. Найкращі результати дає знайомство з традиційним мистецтвом в умовах так званої «польової фольклористики», коли художні артефакти спостерігаються безпосередньо в «культурному ландшафті», що максимально сприяє освоєнню конотаційного смислу текстів, народжує велику кількість асоціацій між мистецькою практикою та життям людей, дає найбільш опукле й чітке уявлення про художньо-виразову систему (мову) традиційного мистецтва. На жаль, реальні умови академічного процесу, як правило, не дозволяють проводити фольклорні експедиції. На допомогу студентів має прийти сучасна техніка аудіо- та відеозапису. Ресурси Інтернету дають майбутнім учителям можливість ознайомитися з різними мистецькими традиціями народів світу в їх аутентичній формі. Зауважимо, що демонстрація традиційного твору обов'язково потребує підготовки. Деякі засоби виразності, дії, зовнішній вигляд носіїв стародавніх етнічних традицій можуть здаватися кумедними або бридкими. Для попередження такої реакції викладач має проявити герменевтичні вміння та заздалегідь пояснити студентам смисл цілісного артефакту і його незвичних, чудних елементів.

1.2. Демонстрація творів у виконанні викладача є менш цінним засобом отримання студентами уявлення про певну НМТ. Її недоліки можна певною мірою зменшити за допомогою моделювання культурного середовища, у якому існує артефакт, з яким студенти мають ознайомитися. Для цього використовуються засоби словесного описання (зразки художньої літератури, поезії, драматургії), наочні ілюстрації (твори архітектури, живопису, графіки, прикладного мистецтва тощо), фрагменти художніх чи документальних фільмів. Корисною властивістю даного варіанту ознайомлення з традиційним художнім твором є можливість зупинити демонстрацію для того, щоб прокоментувати певний фрагмент тексту, вилучити й повторити текстовий елемент, на який потрібно звернути особливу увагу.

1.3. Ще одним варіантом формування у студентів емпіричних знань є їх знайомство зі зразками НМТ у виконанні професійних чи самодіяльних ансамблів пісні й танцю, артистів академічного чи естрадного профілю. Такі зразки є найбільш розповсюдженими в засобах масової інформації. Однак, користування ними потребує обережності, оскільки, навіть за умови належної майстерності виконавців, вони орієнтовані переважно на поетику класичного чи масового мистецтва й не виявляють специфічних смислів, генетично притаманних традиційним художнім артефактам національної культури. Викладач має відібрати з масиву доступних зразків саме такі, що створені з метою наближення сценічних версій традиційного мистецтва до

аутентичних форм і відповідної семантики. Доцільно, наприклад, користуватися записами традиційного національного мистецтва у виконанні ансамблів П. Вирського (Україна), Ф. Кутева (Болгарія), И. Сухішвілі (Грузія), «Ratilio» (Литва), «Les musiciens de Provence» (Франція), або артистів-професіоналів, які свідомо намагалися точно відтворити аутентичні властивості традиційного національного мистецтва (Н. Матвієнко, М. Есамбаєв, Чжан Чжехуа, У. Діньлюе, Компай Сегундо, Кишори Амонкар, Кадзуо Оно та ін.).

1.4. Один із потужних методів отримання необхідних знань про НМТ є виділення з тексту, формальний аналіз, осмислення й запам'ятовування лексичних елементів художніх текстів: а) музичних «інтонем» і хореографічних «жестем» (морфологічно індивідуалізованих і семантично стійких елементів висловлення, аналогічних лексемам вербальної мови); б) музичних синтагм, що мають функцію фразеологізмів чи «парадигмальну якість» (у розумінні С. Грици, 1979); в) ритмічних формул; г) типових структур композиційної будови.

Наприклад, освоєння української пісенної традиції передбачає ознайомлення з типовими ритмо-інтонаційними елементами обрядових пісень (щедрівок, веснянок, весільних, балад тощо). Аналогічним прикладом є комплекс гностичних дій, спрямований на освоєння, скажімо, індуської хореографічної традиції. Хореографічна мова даної традиції містить біля 500 лексичних і фразеологічних елементів, якими є: пози («карани»), танцювальні синтагми («ангахари»), жестами рук («хаста») і пальців долоні («мудра»). Методично цілісне освоєння елементів «мудра» (припустимо, йдеться про мудру «Шука Тунда») включає: візуальне ознайомлення з конкретною позицією пальців; аналіз даної позиції; ознайомлення зі спектром значень даного лексичного елемента (містичне явище, вигнання, випускання стріли, шаленство, презирство) (Рагіні Деві, 1972).

Корисним методичним прийомом освоєння знань щодо НМТ є експеримент з колективним сприйняттям. Він полягає в тому, що студенти висловлюють своє особисте художнє враження від певної сприйнятої на занятті музичної або хореографічної лексеми, а викладач систематизує надані студентами характеристики і виводить з отриманого спектру думок певне «семантичне ядро». Останнє служить об'єктивною семіотичною підставою для герменевтичних висловлень щодо смислу даного зразка НМТ.

Методи, що утворюють другу групу, спрямовані на оволодіння *вміннями*. Йдеться, головним чином, про такі методи.

2.1. Відтворення певного музичного чи хореографічного елемента одразу після його демонстрації носіями аутентичної традиції (можливо в аудіо чи відеозапису), професійним артистом або викладачем. Найважливіша ланка даного методу – оцінка результату імітаційних дій. Вона має спиратися на критерій відповідності відтвореної студентом звукової чи тілесно-пластичної форми властивостям традиційної поетики. У такому випадку варто

користуватися експертною оцінкою. Найкращими експертами є живі носії НМТ. Їх функцію можуть виконувати кваліфіковані викладачі, які поглиблено вивчають фольклор і традиційні культури народів світу.

2.2. Особливим методичним прийомом, що входить до даної групи, є відтворення художнього тексту або текстового елементу за спеціальною музичною чи хореографічною нотацією. У такому разі є підстави говорити не стільки про виконання, скільки про реставрацію художнього твору. Важливо прийняти до уваги, що таку реставрацію варто починати з вивчення тієї системи запису, яка корелює з твором. Наприклад, відтворення традиційних наспівів трубадурів, труверів та мінезингерів краще за все починати з розгляду оригінальних манускриптів, де мелодія записана за допомогою мензуральної нотації. Аналогічним чином, інтонаційне освоєння китайських творів для ціня варто розпочати з аналізу традиційного запису мелодії в системах *wenzi pu* або *gongche*. Реставрацію хореографічного тексту якогось західноєвропейського танцю доби Ренесансу (павани, гальярди, вольти, бранлю тощо) варто розпочинати з вивчення книги Туано Арбо (Arbeau, 1967) та нотації за системою *Бошана-Фейо*. Для відтворення традиційних танців Африки, Азії, Латинської Америки корисно звернутися до танцювальної нотації за системою Р. Бенеша чи Р. Лабана.

2.3. Цікавим завданням є реставрація музичного тексту або танцю за словесними описаннями або художніми зображеннями. Найбільш достовірні свідоцтва містяться в працях етнографів, фольклористів, письменників двох минулих сторіч (В. Авраменко, Б. Барток, В. Верховинець, Е. Горнбостель, К. Квітка, М. Лисенко, Б. Малиновський, Е. Тайлор, Дж. Фрезер). Зрозуміло, що відтворення музичного чи хореографічного тексту за будь-якими опосередкованими даними перетинає умовну межу, яка пролягає між виконанням і створенням художнього артефакту. Отже, оціночні судження про результат дії має коригуватися оцінкою художньо-естетичного ефекту.

2.4. Створення музичної або хореографічної композиції відповідно до поезики певної національної культури – надзвичайно корисний метод освоєння НМТ. Вищим рівнем складності є тут імпровізація, тобто спів, гра на інструменті або танець, що виконуються експромтом, без попереднього обдумування. Імпровізація в дусі НМТ є можливою за умови, що студент вільно володіє лексичними елементами художньої мови й нормами утворення синтагм та музичних чи хореографічних речень. Найбільш «слабким місцем» імпровізацій є, звичайно, утворення стрункої та цілісної структури артефакту. Корисним методичним прийомом удосконалення результату дії є регламентація: а) композиційної структури твору; б) характеру головного «героя» (музичної теми чи хореографічного образу); в) драматургічного плану твору (за певним міфологічним, літературним чи побутовим сюжетом). Спонтанну імпровізацію варто використовувати як дію,

що готує лексичний та синтагматичний матеріал для майбутньої стилізованої композиції в дусі НМТ. Знайдені у процесі імпровізації елементи відбираються, фіксуються, обговорюються з погляду їх образно-виражальних і структурно-композиційних можливостей, нарешті поєднуються в синтаксично завершені одиниці та цілісну композицію.

2.5. Важливим методичним прийомом переходу від імітації текстових одиниць до композиції цілісних творів є вправи з варіювання. Йдеться про дії, спрямовані на варіативне відтворення вже освоєних лексичних та синтагматичних одиниць художньої мови. Принцип варіантного формотворення є базовим для фольклору і традиційного мистецтва всіх народів. Майбутні вчителі музики і хореографії мають переконатися в цьому на власному досвіді сприйняття й відтворення традиційних творів. Наявність такого досвіду забезпечить самостійне використання варіативного повторення як принципу розвитку форми і досягнення психологічно-виражальних, драматичних, колористичних та інших смислових ефектів.

2.6. Запропонована методика вирізняє низку прийомів формування вмій художньої рецепції когнітивного рівня, як-от: а) уміння вирізнити у процесі слухового чи зорового сприйняття музичної або хореографічної форми базових лексичних елементів; б) уміння мисленого порівняння і семантичного компаративного аналізу однакових елементів (фрагментів) у різних контекстах; в) уміння ідентифікувати за сприйнятою формою жанр, стиль, художню техніку, мову, риторичні прийоми певної НМТ. Головними засобами роботи в даному напрямі є навчальні тести, частина яких приймає форму інтерактивних дій.

2.7. Головна мета індивідуальних завдань є складення студентом герменевтичних коментарів до художніх творів. Така праця привчає до уважного спостереження форми творів, якими б примітивними чи складними вони не здавалися, до неспішного, вдумливого вникання майбутніх учителів музики і хореографії в смисли багатозначних символів і текстів традиційного мистецтва. Покращення якості студентських герменевтичних етюдів у значному ступені залежить від критики викладача, яка має бути коректною, конкретною, точно спрямованою на вдосконалення того чи іншого недоліку.

Третя група методів стосується формування мотивації, без якої освоєння НМТ навряд чи може бути успішним освітнім процесом. Вища мета даного напрямку педагогічних зусиль – сформувати стійке ціннісне ставлення та схильність до пізнавальної, художньо-творчої та педагогічної діяльності в царині рідної національної мистецької традиції і творчості народів світу. Мінімальним педагогічним завданням є формування інтересу до НМТ в умовах гностичного, естетичного й комунікативного стимулювання освітнього процесу. До групи засобів, які спрямовані на рішення цього завдання,

входять, головним чином, інтерактивні методи: командні чи індивідуальні змагання, дидактичні ігри, вікторини, конкурси творчих проєктів. Основа для них часто міститься в самому традиційному мистецтві. У кожній культурі є жанри, які опираються на принцип змагання. Наприклад: танцювальні змагання вояків, нерідко з використанням зброї (давньогрецький *пірихій*, кавказька *лезгинка*, норвезький *гангар*, угорський *чардаш* тощо); пісенні змагання солістів або груп (*тенсона* провансальських трубадурів, українська *коломийка*, чжуанська *гесюй* тощо). Пробудженню інтересу майбутніх учителів мистецтва сприяють також: реальні чи віртуальні екскурсії до музеїв, націлені на знайомство з оригінальними артефактами традиційного мистецтва; відвідання або перегляд у запису концертів національних академічних ансамблів пісні й танцю. Змістом самостійної роботи є вивчення зразків екфразису музичних і хореографічних артефактів національних традицій (фрагменти з творів М. Гоголя, Е. Гофмана, Г. Квітки-Основ'яненко, Лю Е, Пу Сунліна, Р. Роллана, П. Сен-Виктора, Л. Толстого, К. Чапека, У Ченьєня та інших майстрів слова).

Для більшої зручності й логічної стрункості педагогічного процесу методи впорядковані також у три комплекси, що характеризуються як стратагеми. Педагогічна стратегема – «...це певний модус здійснення педагогічного впливу, який раціонально поєднує конкретні методи, форми і умови навчального процесу, і осмислюється викладачем як один із можливих варіантів досягнення чітко поставленої дидактичної мети» (Шип та Чень Цзіцзянь, 2018, с. 244). Головними цілями освоєння майбутніми вчителями мистецтва сфери НМТ, як зазначено вище, є здобуття певних знань, умінь та мотивів діяльності. Кожна ціль може бути досягнута різними шляхами.

Перший шлях означений як *індуктивна стратагема* (рух від конкретного до загального). Цей шлях починається з накопичення окремих фактичних знань, образних вражень, емоційних оцінок, засвоєних у процесі виконавської роботи елементів музичної або танцювальної форми, окремих творів. Наступним кроком даної стратагеми є зіставлення й узагальнення квантів набутого досвіду, перехід до уявлень про класи подібних явищ, формування відповідних понять, генералізація прийомів виконання, поява інтересу до всього загалу освоєних властивостей НМТ. Наприклад, знайомство з традиційною музикою США може починатися з демонстрації, аналізу та спроб відтворення окремих зразків музики в стилях *country&western*, *spiritual*, *gospel song*, архаїчного блюзу, креольських танців тощо. У певному «пункті» цього екстенсивного процесу виникає потреба в узагальнювальних поняттях, уміннях і техніках творчих дій, що відповідають поняттю «американське традиційне мистецтво». Звичайно, у когнітивному відношенні такий процес не обмежується індуктивними діями, а обов'язково доповнюється розумовим механізмом дедукції.

Другий шлях, охарактеризований як «дедуктивна стратагема» (рух від загального до конкретного), починається з обговорення цілісної картини художньої практики, у якій НТМ постає у вигляді єдиної системи жанрів, стилів, художньо-мовних діалектів, семантичних інваріантів, які потім в освітньому процесі отримують поступову конкретизацію. Дедуктивна стратагема передбачає освоєння виконавських і творчих умінь у напрямку від виконання цілісного твору шляхом безпосереднього наслідування до технічного опрацювання й осмислення кожного з елементів. Такий шлях проходять майже всі китайські студенти, які опановують, скажімо, традиційне мистецтво українського хороводного танцю. Звичайно, вони отримують загальну інформацію щодо даних національних традицій, культурного контексту творі, їх загальної семантики. Також їм надається більш-менш досконалий зразок інтерпретації, за яким вони мають відтворити форму твору. Після цього починається більш тонкий процес виявлення студентом окремих елементів художньої мови, їх багатомірних смислів, риторичних прийомів, закономірностей мови тощо.

Третя стратагема отримала назву «традуктивної» (рух від конкретного до конкретного). Цей термін класичної логіки (від латинського *traductio* – переклад, переміщення, перенос значення) трактується широко: традуктивне пояснення певного текстового елементу або поняття – це пояснення за аналогією. Скажімо, у процесі освоєння традиційної музики Ірану, яка є цілком новою та незрозумілою для майбутніх українських чи китайських фахівців, доцільно провести аналогію з відомими явищами. Варто порівняти, скажімо, ладовий принцип звуковисотної організації мелодій у жанрі «дастгах» з китайською системою «люй». Після встановлення аналогій між цими традиціями за допомогою понять *музичного алфавіту, звукоряду, модусу, тоніки, мелодичної формули*, доцільно здійснити традукцію до споріднених явищ: арабського макома, індійської раги, традиції знаменного співу східної християнської церкви. Традуктивний метод освоєння вмінь – це перехід від дій, що вже стали вмінням, до аналогічних дій, які потрібно опанувати. Такий шлях дозволяє студентам поєднувати емпіричні знання й навички, набуті в різні часи і в різних обставинах.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Розроблена автором і репрезентована у статті методика освоєння національних мистецьких традицій спрямована на формування емпіричних і теоретичних знань, репродуктивних та творчих умінь, а також мотиваційної системи майбутніх учителів музики та хореографії. В основу методики покладено полікультурний, художньо-інтегративний, герменевтичний та діяльнісний підходи. Практична реалізація цих підходів передбачає звернення до принципів розвивального, індивідуально-диференційованого, інтерактивного навчання, педагогіки співпраці.

Методи й форми роботи згруповані за їх цілеспрямованістю. На оволодіння знаннями з НМТ спрямовані методи ознайомлення з аутентичним та інтерпретованим традиційним мистецтвом, методи семіотичного аналізу й експерименту з колективним сприйняттям. Оволодіння вміннями щодо НМТ опирається на методи відтворення за сприйнятим зразком, відтворення за нотацією, реставрації за описанням, створення стилізованої композиції. Розроблено прийоми формування вмінь аналітичного сприйняття тексту, герменевтичного коментарю. Формування інтересу та схильності до вивчення і практичного освоєння НМТ забезпечується зверненням до методики інтерактивного навчання, використанням форми ігри, змагання, проектування. За домінують логікою педагогічного впливу визначено три методичні стратегії: індуктивна, дедуктивна і традиційна. Їх застосування залежить від суб'єктивних і об'єктивних чинників освітнього процесу.

Місія прилучення учнівської молоді до НМТ, а, отже, й необхідність підвищення відповідної компетентності сучасних учителів мистецтва, є актуальним, складним і масштабним завданням. Його розв'язання вимагає колективних зусиль педагогічної спільноти: наукового аналізу сучасної ситуації, відбору ефективних методів навчання й діагностики, залучення нових педагогічних технологій. Зусилля в цьому напрямку дозволять ефективно формувати в молодих людей «живе знання» (за Г. Шпетом) і прилучати їх до творчості в руслі національних мистецьких традицій.

ЛІТЕРАТУРА

- Благова, Т. О. (2009). Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Збірник наукових праць. Полтава*, 145-153 (Blagova, T. O. (2009). Features of professional training of future teachers-choreographers in the pedagogical education system. *Collection of scientific works. Poltava*, 145-153).
- Гафт, А. М. (2011). Система професійного навчання студентів художественно-хореографічного відділення вузу як засіб формування етнічного самосвідомості (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). С-Пб. (Gaft, A. M. (2011). *The training system for students of the artistic and choreographic university department as a means of forming their ethnic consciousness* (PhD thesis abstract). St-Pb.).
- Грица, С. Й. (1979). *Мелос української народної епіки*. Київ: Наукова думка (Grytsa, S. (1979). *Melos of the Ukrainian folk epic*. Kyiv).
- Куценко, С. В. (2015). Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народносценічного танцю (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07). Умань (Kutsenko, S. V. (2015). *Formation of creative potential of a future choreography teacher by means of folk-dance* (PhD thesis abstract). Uman).
- Лу Лу (2014). Методика формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики в педагогічних університетах України та Китаю (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Lu Lu (2014). *Methods of formation of ethno-cultural competence of music teachers in Ukraine and China pedagogical universities* (PhD thesis abstract). Kyiv).

- Островська, К. В. (2011). *Збереження та розвиток національних традицій у хореографічних колективах української діаспори*. Режим доступу: <https://www.visnik.org/pdf/v2011-07-49-ostrovska.pdf> (Ostrovskaya, K. V. (2011). *Preserving and developing of national traditions in the choreographic societies in the Ukrainian diaspora*. Retrieved from: <https://www.visnik.org/pdf/v2011-07-49-ostrovska.pdf>).
- Рагини Деви (1972). *Диалекты танца Индии*. Нью Делі. Режим доступу: <http://artsofindia.tripod.com/indiandance3.html> (Ragini Devi (1972). *Indian dialects of dance*. New Delhi. Retrieved from: <http://artsofindia.tripod.com/indiandance3.html>).
- Рудницька, О. П. (2005). *Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга (Rudnitskaya, O. P. (2005). *Pedagogy: General and Artistic*. Ternopil: Educational book).
- Соляр, Л. В. (2018). *Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника (Solar, L. V. (2018). *Formation of ethnocultural competence of future music teachers* (PhD thesis abstract). Stefanyk Carpathian Nat. University).
- Сюй Цзяюй (2017). *Методичні засади етнокультурної підготовки майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Xu Jiayu (2017). *Methodological principles of ethno-cultural training of music teachers in the professional education process* (PhD thesis abstract). Kyiv).
- Таранцева, О. О. (2003). *Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю*. Наукові записки. Кіровоград: КДПУ імені В. Вінніченка, Вип. 52, Ч. 2, 33-36 (Tarantseva, O. O. (2003). *Formation of professional skills of future choreography teachers by means of Ukrainian folk dance*. *Scientific notes. Kirovograd: V. Vinnichenko KSPU. No. 52, Part 2, 33-36*).
- Чжан, Юй. (2019). *Основи методики освоєння національних мистецьких традицій майбутніми вчителями музики та хореографії*. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14, 112-120 (Zhang, Yu. (2019). *Methods of national artistic traditions mastering by future teachers of music and choreography*. *Scientific journal of the M. P. Dragomanov NPU. Series 14, 112-120*).
- Шип, С., Чень Цицзянь (2018). *Педагогічні стратегії формування здатності вчителя музичного мистецтва до системно-цілісного уявлення про музичний твір*. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7 (81), 240-261 (Shyp, Serhii, Chen Jijian (2018). *Pedagogical stratagems for shaping the ability of a music art teacher to systematically conceive a music work*. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 7 (81), 240-261*).
- Шип, С. (2004). *О семиотических основаниях музыкально-педагогической герменевтики*. Наука і освіта, 4-5, 210-213 (Ship, S. (2004). *On the semiotic foundations of music-pedagogical hermeneutics*. *Science and education, 4-5, 210-213*).
- Arbeau, T. (1967). *Orchesography*. Transl. by Mary Stewart Evans. Dover Publications Inc., New York.

РЕЗЮМЕ

Чжан Юй. Методические особенности освоения национальных художественных традиций будущими учителями музыки и хореографии.

В статье представлена разработанная автором в ходе диссертационного исследования методика освоения национальных художественных традиций (НХТ) будущими учителями музыки и хореографии. Опираясь на теоретическую модель

процесса освоения НХТ, автор подчеркивает необходимость привлечения поликультурного, художественно-интегративного, герменевтического и деятельностного подходов к осуществлению образовательного процесса. Определено, что практическая реализация этих подходов предполагает обращение к принципам развивающего, личностно-дифференцированного, интерактивного обучения, педагогики сотрудничества. Предложена двухмерная типология методов и форм работы по критериям целенаправленности и доминирующей логики решения педагогических задач. Установлено, что к овладению знаниями с НХТ ведут методы ознакомления с аутентичным и интерпретированным традиционным искусством, методы семиотического анализа и эксперимента с коллективным восприятием.

Ключевые слова: национальная художественная традиция, педагогические подходы, принципы и методы обучения, методические стратагемы, учитель музыки и хореографии.

SUMMARY

Zhang Ju. Methodological features of mastering national artistic traditions by teachers of music and choreography.

In the article, the method of mastering national artistic traditions (NAT) by future teachers of music and choreography, developed by the author in the dissertation, was presented. Based on the theoretical model of the process of NAT development, the author emphasizes the need to involve multicultural, artistic, integrative, hermeneutic and activity approaches to the implementation of the educational process. It is determined that the practical implementation of these approaches involves applying to the principles of developmental, individually differentiated, interactive learning, pedagogy of cooperation.

A two-dimensional typology of methods and forms of work according to the criteria of purposes and dominant logic of solving pedagogical problems is offered. It is established that the methods of acquaintance with authentic and professionally interpreted traditional art, methods of semiotic analysis and experiment with collective perception lead to the acquisition of knowledge about NAT. Mastering the skills of NAT is based on such methods as: reproduction by the accepted sample, reproduction by notation, the method of restoration by description, the method of creating a stylized composition, the methods of forming the skills of analytical perception of the art text, the method of hermeneutical commentary. Formation of student's interest and inclination to study and practical development of NAT involves the methodology of interactive learning, the use of game forms, competitions, designs.

According to the dominant logic of pedagogical influence, three methodological stratagems have been identified: inductive, deductive, and traductive. It is noted that their application depends on a number of subjective and objective factors in the educational process.

Key words: national artistic tradition, pedagogical approaches, principles and methods of teaching, methodological stratagems, teacher of music and choreography.